

GA 200. **Nova duhovnost i doživljaj Hrista dvadesetog veka**

Predavanje VI, 30 oktobar 1920. Dornach

Ako razumevanje onoga što se može nazvati ponovnim javljanjem Hrista treba da nađe svoje mesto u duši na pravi način, potrebno je stvoriti razumevanje koje je priprema za tok ideje o Hristu, slika koju su ljudi imali o Hristu, koja je dobivena u toku ljudskog razvoja. Podsetimo se da je ljudski razvoj poticao od konstitucije duše koju smo često nazivali nekom vrstom instinktivnog opažanja; vidovitost koja je bila mutna i snena. A mi smo više puta karakterisali različite epohe ljudskog razvoja na način da smo odgovarajući oblik ovog ustrojstva duše postavljali u različita vremena.

Danas ćemo se podsetiti da su još uvek postojali jaki ostaci ovog drevnog vidovitog stanja čovečanstva u vreme nastanka Misterije Golgote. Misterija Golgote se mora shvatiti pre svega kao **činjenica**, ali pre kao činjenica koja se, u svojoj unutrašnjoj suštini, nikada ne može shvatiti intelektom koji od sredine XV veka čini mentalni život moderne civilizacije, ali da je već pripremljena u doba Grčke i Rima. Tako se može reći: Tokom grčke i rimske istorije, kada se misterija Golgote ispunila na zemlji, još su postojali jaki ostaci drevne vidovitosti u mnogim ljudima. Drugi ljudi su već izgubili ovu vidovitost, oni su definitivno bili na početku svog intelektualnog razvoja. Ovo je posebno bilo kod Rimljana. I stoga se može reći da su, u svojoj stvarnosti, u svojoj suštini, Tajnu Golgote u prvi mah shvatili samo oni koji su još imali ostatak stare vidovitosti. To bi se moglo opisati, simbolika bi se mogla naznačiti i od onih koji su imali ove ostatke. Ova instinktivna vidovitost bila je posebna karakteristika drevnih orijentalnih naroda i postojala je u suštini u njihovim poslednjim ostacima posebno među ovim narodima. I takođe je Hrist Isus, na kraju krajeva, hodao zemljom među istočnjacima.

Tako je misterija Golgote najpre shvaćena kroz ostatke drevne orijentalne mudrosti. A kada se ova Misterija Golgote preselila na Zapad, kod Grka i Rimljana, bilo je moguće primiti ono što su pričali oni ljudi koji su iz ostataka drevne vidovitosti shvatili šta se zaista dogodilo na zemlji. I da bi moglo doći do sagledavanja kroz „svedoka“ duše, u svetom Pavlu, kroz posebno prosvetljenje koje mu je došlo u poznom periodu njegovog života, nastalo je stanje vidovitosti kroz koje je mogao da se uveri u istine, istinske prirode, misterije Golgote. Ono što je sveti Pavle umeo da ispriča svojim ubeđenjem, šta su oni koji su sačuvali ostatke drevne vidovitosti mogli da iznesu o Tajni Golgote iz drevne orijentalne mudrosti, moglo je biti primljeno u narodu kao vest, moglo bi se uobličiti intelektom koji klija. Sam intelekt, međutim, nije mogao da pronikne u Misteriju Golgote.

Gnoza je naziv za način na koji su oni koji su još imali tragove drevne vidovitosti govorili o Misteriji Golgote. I, ako mogu tako da se izrazim, način da se govori o Misteriji Golgote na način koji je bio moguć sa ovim ostacima starog vidovitosti, to je bila hrišćanska Gnoza. I predstavljanje Misterije Golgote dostiglo je tada kod budućih naraštaja oblik koji sam opisao u svojoj knjizi **Hrišćanstvo kao mistična činjenica**. Tako je prvo razumevanje Misterije Golgote postignuto kroz ove ostatke

drevne vidovitosti; kroz antičku i instinktivnu orijentalnu percepciju. Moglo bi se reći da se ova drevna orijentalna percepcija očuvala do Misterije Golgote u tolikoj meri da je istinski ljudsko razumevanje ove Misterije moglo da nađe mesto pre nego što je provalio intelekt i kad više nije moglo da se nađe razumevanje Misterije Golgote. Da je Misterija Golgote došla u vreme punog procvata intelekta, ona naravno ne bi ostavila nikakav utisak na čovečanstvo.

Tako je vest o misteriji Golgote živela u pričama drevnih vidovnjaka i, u suštini, kao što znate iz mog Hrišćanstva kao mistične činjenice, jevanđelja nisu ništa drugo do priče o tajni Golgote dobijene kroz vidovitost. Ali onda talas koji je već zaživeo u Grčkoj, kao što sam vam opisao, koji je vodio poreklo posebno iz Rima i koji se može videti kao talas koji je pripremio kasniju inteligenciju, ali u kome je ta inteligencija već živela. Dijalektičko-pravna misao se širila i, pak, dovela do građansko-političke misli. Ovo se proširilo sa juga na regione sa severa gde je, kao što sam juče rekao, još uvek postojala privreda zasnovana na prirodi. Srednjeevropska civilizacija, koju je u početku negovao Rim, oblikovala se uglavnom u znaku intelektualnog, dijalektičko-pravnog razvoja ljudske duše. Usred svega što se ovde dešavalo, narod više nije mogao da sozercava Tajnu u smislu stare duhovnosti, već je primao priče, predanja i odevao ih u oblike sopstvenog ustrojstva duše. Ljudi su ga sve više oblačili u dijalektiku. Kroz Rim je Misterija Golgote obučena u dijalektiku. Od onoga što je bila hrišćanska gnoza, koja je još uvek bila zasnovana na viziji, oblikovala se čista dijalektička teologija koja je pratila uspostavljanje Evropskog carstva koje je kasnije preraslo u [nacionalne] države. Ali prvo veliko Carstvo je zapravo bilo sekularizovano crkveno „Carstvo Crkve“, prožeto rimskim pravosudnim oblicima. Mnoge spoljne činjenice pokazuju kako je ova dijalektičko-pravna, politička misao, u koju je bila zaodenuta stara orijentalna neposredna percepcija, rasprostranjena po Evropi.

Karlo Veliki je, na primer, bio vazal pape koji mu je dodelio titulu cara. A kada se prouči puni obim vladavine Karla Velikog, nalazi se među silama preko kojih je njegova vladavina širila uticaj jedna crkveno-teološka. To je bila neka vrsta teokratske imperije koja se tamo prostirala ali je svuda bila prožeta dijalektičko-pravnim oblicima. **Sveštenstvo je bilo birokratija. Oni su zauzeli položaje države i u svojoj ličnosti ujedinili političke i crkvene elemente.** Stari duhovni život zasnovan na duhovnoj viziji koja je, kao što znate, **ukinula duh 869. godine**, ovaj stari duhovni život se u potpunosti prenosi na **političku Crkvu-Imperiju** koja se prostire na većem delu Evrope.

Vi znate iz istorije i iz onoga što sam vam sa duhovno-naučne tačke gledišta rekao kako je ovo neprekidno ukrštanje rimskog crkvenog elementa, i onog koji je manje-više pokušavao da ga se oslobodi, proizvelo sukobe i kako ovi sukobi zaista čine veliki deo srednjovekovne istorije. Ali treba pogledati ogromnu razliku koja postoji između celokupnog društvenog ustrojstva srednjeg veka, koji se kasnije raspao u moderne države, i društvene strukture drevnog Orijenta, koji je bio potpuno prožet duhom, starom instinktivnom vidovitošću, i sve što je ovo donelo sa sobom.

Iz kog izvora je ova drevna orijentalna vizija dobila svoj sadržaj? Bio je — ne može se drugačije reći — 'urođen' (Angeborensein); jer su mudraci Misterija tražili kao svoje učenike one koji su imali urođene sposobnosti takve prirode da su bili sposobni da dođu do ovog instinktivnog opažanja. Iz velike mase ljudi birani su oni čija je krv imala takvu viziju. Tako se jednostavno znalo da u ljudskim bićima koja su kao deca poslata iz duhovnih svetova u ovaj fizički svet postoje ostaci iskustava u tim duhovnim svetovima. (Još uvek govorim o vremenu kada se Misterija Golgote približavala ili se već ispunjavala.) Kod jednog pojedinca ovoga je bilo manje; u drugom, više. Sa krvlju su, takoreći, došli odjeci iskustava u duhovnim svetovima. Oni koji su imali najveći broj instinktivnih sećanja na iskustva pre rođenja ili začeca bili su pravi učenici za Misterije. Bili su u stanju da razumeju i vide, tačnije, mogli su kroz sveobuhvatnu viziju da prepoznaju namere bogova u odnosu na ljudska bića, jer su to iskusili pre rođenja i instinktivno su se sećali toga u ovom životu na zemlji. I tražili su ih misterijski mudraci, sveštenici, da bi bili postavljeni pred čovečanstvo kao pojedinci koji bi mogli da svedoče o volji duhovnog sveta u odnosu na fizički svet. Ovakva ljudska bića su bila prva koja su mogla govoriti o misteriji Golgote. Svakako se može reći da je to bio sasvim drugačiji način postavljanja čoveka u društveni poredak. Njega su u ovaj društveni poredak postavili sami bogovi priznavanjem ove činjenice od strane Misterija.

Urođene sposobnosti zasnovane na dejstvu krvi tada su ustupile mesto srednjovekovnom talasu. Tada ljudska bića nisu imala ništa, ili su imala sve manje, od onoga što se u fizički svet donosi rođenjem iz duhovnih svetova. Sigurno je da ljudi koji su brojali nisu imali ništa od ovoga. Ništa nije ostalo osim instinktivnog sećanja. Dakle, na osnovu čega bi se mogla osnovati društvena struktura? Na čemu bi se to moglo zasnivati u dijalektičko-pravnoj eri? Mogla se zasnivati samo na autoritetu, **autoritetu** ustanovljenom pre svega od strane rimskih pape. Taj autoritet je zauzeo mesto onoga što su sveštenici drevnih Misterija videli i prepoznali kao poslato iz duhovnih svetova. U drevnim vremenima odlučivalo se šta treba da se dešava u društvenom životu prema onome što je doneto iz duhovnih svetova. Ovo se sada moglo odlučiti samo u smislu da se određenim ljudima, to jest rimskim papama i, dalje, pojedinačnim vazalnim prinčevima papa, kraljevima i drugim prinčevima, pripisuje određena vlast na zemlji, i koja se pripisuje kroz zakonsko opravdanje, formalno, zakonsko pravo. **Ljudi sada moraju vladati, pošto bogovi više ne vladaju.** A ko je sada trebalo da vlada, trebalo je da se utvrdi preko spoljnog prava.

Tako je nastao srednjovekovni princip autoriteta i može se reći da je u ovaj princip ugrađena i sva percepcija Misterije Golgote koja je samo kao priča bila primljena. Najviše je mogao biti obučena u simbole, u kojima su, međutim, bile dostupne samo slike. Takav simbol je misa sa svetom Tajnom večerom i svime što je hrišćanin mogao da doživi u Crkvi. Na Tajnoj večeri je neposredno prisustvovao, po njegovom shvatanju, ulasku Hristove sile u svet. Činjenica da je ova Hristova sila mogla da se uliva u fizički svet za vernike bila je podređena autoritetu koji je zauzvrat dolazio od hirotonija Rimske crkve.

Ali ono što se ovde razvilo kao rimski pravno-dijalektički element nosilo je u sebi, da tako kažem, svoje drugo lice. Izdržao je kontinuirani protest protiv vlasti. Jer kada se sve zasniva na autoritetu, kao što je to bio slučaj u srednjem veku, onda se u čoveku izražava i ono što će doći u budućnosti: **unutrašnji protest protiv vlasti**. Ovaj **unutrašnji protest protiv autoriteta** izašao je na videlo kroz najrazličitije istorijske pojave, kroz likove poput Viklifa, (1)Husa (2) i tako dalje, koji su se suprotstavljali pukom principu autoriteta, koji su želeli da razumeju Hrista iznutra, pri čemu, međutim, još nije bilo vreme. U stvari, čovek se mogao samo prepustiti iluziji da je shvatio Hrista iz svog unutrašnjeg bića.

O Hristu su govorili i oni ljudi koji su se još pojavljivali kao mistici u srednjem veku, ali još nisu imali iskustvo Hrista. Ali oni su imali drevne priče o Hristu. I ova pobuna protiv autoriteta bivala je sve jača i zbog toga je prirodno postajala sve jača i jača težnja za jačanjem ove vlasti. A najsnažnije vršenje vlasti da bi se ojačao ovaj autoritet, da bi se, u izvesnom smislu, sve što proizilazi iz Misterije Golgote postavilo samo na autoritativnu osnovu i trajno, poteklo je **iz jezuitizma**. U **jezuitizmu** nema ništa više od Hrista. Jezuitizam već sadrži u sebi potpunu pobunu protiv prvobitnog shvatanja Hrista. Prvo shvatanje dogodilo se u Gnozi sa ostacima orijentalne vidovitosti. Jezuitizam je uzeo samo intelektualno-dijalektički element i odbacio Hristov princip. On nije razvio hristologiju već **doktrinu borbe za Isusa: isusologiju**. Iako se smatralo da je Isus nešto iznad svih ljudskih bića, ono što je dovelo do misterije Golgote **kroz jezuitizam** mora ipak biti zasnovano **isključivo na autoritetu**.

Tako je pripremljena situacija koja je tada stvorena, s kulminacijom u 19. veku, u kojoj se potpuno izgubio impuls Hrista kao nečeg duhovnog, u kome je teologija, želeći da bude moderna teologija, htela da govori samo čoveku Isusu. Ali u meri u kojoj je sav ovaj razvoj tekao svojim tokom, stvorio je mnoge teške uslove. Uzmimo činjenicu da su postojeće priče o Misteriji Golgote bile preuzete od rimskog načela u čisto pravnoj dijalektici; da su preuzeti kroz spoljašnju simboliku koja bi se mogla objasniti. Tada je bilo nemoguće dozvoliti da ove dogodovštine, kakve su postojale, dođu do ruku vernih. **Otuda i stroga zabrana čitanja Biblije** za one rimske vere.

Ovo je bila najvažnija činjenica sve do duboko u srednji vek; da je vernicima bilo zabranjeno da čitaju Bibliju. Sveštenstvo i glavni katolički krugovi smatrali su da bi bilo najstrašnije kada bi jevanđelja postala poznata među širokom masom vernika. Jer **Jevanđelja potiču iz sasvim drugačijeg ustrojstva duše. Jevanđelje se može razumeti samo kroz duhovnu konstituciju duše**. Dijalektička psihička konstitucija ne može ništa s njima. Stoga je bilo nemoguće za ta vremena, u kojima su intelekt i dijalektika bili pripremljeni, da dopuste masama pristup Jevanđelju. Crkva se žestoko borila protiv širenja Jevanđelja i smatrala je za najflagrantnije jeretike one koji su se protivili zabrani čitanja; kao na primer **Valdenzi i Albigozi**. Oni su polagali pravo da saznaju o tajni Golgote kroz Jevanđelje. Crkva se tome protivila jer je dobro znala da je način na koji je sama Crkva prikazala Tajnu Golgote bio nepomirljiv sa opštim znanjem Jevanđelja. Jer Jevanđelje se u svom pravom obliku zapravo sastoji od četiri Evandjelja koja su protivrečna jedno drugom. Znali su da će, ako puste Jevanđelje velikoj masi vernika, vernici odmah biti suočeni sa oprečnim izveštajima koje bi, s inteligencijom u sponu, mogli da shvate samo kao nešto što

treba razumeti kao što čovek razume stvari na fizičkom planu. . Na kraju krajeva, sa događajem na fizičkom planu ne može se razumeti zašto ga treba opisati na četiri različita načina. Za događaj koji moraju da razumeju više sile, brine se kako on izgleda sa ove ili one tačke gledišta, jer se uvek mora posmatrati sa različitih strana. Često sam govorio da je to istina čak i za snove. Ljudi mogu sanjati isto; to jest, unutar njih se može odvijati isto, ali slike koje se formiraju mogu se razlikovati na najrazličitije načine. Dakle, za nekoga ko je u duhovnoj vezi sa Tajnom Golgote, protivrečnosti nemaju značaja.

Ali ljudi u zoru srednjeg veka nisu bili u duhovnom odnosu; bili su u znaku dijalektike čak i najniži slojevi naroda. A za dijalektiku se ne bi moglo jednostavno dati četvorostruki, međusobno kontradiktorni prikaz Misterije Golgote. A kada je nastao protestantizam i Crkva više nije mogla da podržava zabranu Biblije, u evropskom životu se pojavio taj nesklad koji je potom doveo do **moderne teologije 19. veka koja je konačno izbrisala iz Jevanđelja sve što je bilo protivrečno**. A ono što su Jevanđelja sada postala je, na kraju, zaista samo **izabrani leš**. Najsiromašnije što se pojavilo, najviše iskorenjeno su stvari koje je otkrio slavni **Šmidel**. On smatra da su jedina prava mesta u jevanđeljima tamo gde se neko ne hvali, gde se govori nešto neodobravano, a sve ostalo odbacuje. I tako su opisi Isusa nastali od teologa iz 19. i ranog 20. veka, koji su samo želeli da opišu čoveka Isusa i verovali da s tim i dalje mogu ostati unutar hrišćanstva. **Intelektualno-dijalektička era je mogla ostati unutar hrišćanstva samo zabranom Jevanđelja**. Sa jevanđeljima, dijalektičko-pravno doba moglo je samo da utiče na postepeno potpuno eliminisanje Hristovog lika. Intelektualno-dijalektička era je mogla ostati unutar hrišćanstva samo zabranom Jevanđelja.

Savremeno čovečanstvo se zapravo razvilo pod ovom lažnošću. Ovo čovečanstvo nema pojma da, u osnovi, živi po principu autoriteta, ali stalno poriče da je to tako. Teško da postoji jači **pečat vere u autoritet** nego što postoji među onima koji prihvataju savremenu zvaničnu nauku kao standard za svet. Pogledajte samo kako su ljudi lako zadovoljni kada im se negde kaže da je nešto **'naučno dokazano'**. Oni o ovom testu ne znaju više nego što je to rekao neko ko je prošao osnovnu školu i fakultet, postao predavač ili nastavnik, pa je stoga ponovo imenovan od strane vlasti. Ovako se to proglašava. A onda ono što na ovaj način izlazi među ljude trebalo bi da bude prava nauka. Samo pokušajte u nekom trenutku da imate na umu sve ono što ljudi danas prihvataju kao pravu i dokazanu nauku. Na kraju krajeva, ona se zasniva ni na čemu drugom do čistom principu autoriteta, apsolutnoj veri u autoritet; samo ljudi varaju sami sebe u vezi ovoga. Ovo je vera u autoritet koji je zamenio drugi način uređenja društvene strukture koji je proizašao s Orijenta.

I treba razumeti mržnju koja se razvila u onim krugovima koji uopšte nisu razumeli Misteriju Golgote, koji su samo autoritetom nastavili tradiciju, i koji su bili užasnuti da su Jevanđelja opšte poznata u narodnim masama. Mora se shvatiti mržnja koja je postajala sve jača i jača i posebno se u jezuitizmu razvila u potpuni sistem: **mržnju prema Gnozi**. A čak i danas vidimo **da se teolozi ljute kad god se pomene Gnoza!** To moramo shvatiti na osnovu razvoja evropskog čovečanstva. Morate razumeti, na primer, razvoj univerziteta. **Kako su se univerziteti razvili?** Mora se pogledati istorija od 11. do 14. veka. **Oni su se razvili iz Crkve**. Manastirske škole

su pretvorene u univerzitate. Sve što se učilo moralo je da ima pečat odobravanja Rima i moglo se verovati samo onome što je dobilo ovaj pečat. Misao da to mora da odobri Rim postepeno se gubila, ali je ostala misao da **to mora da bude odobreno**. I tako je princip autoriteta ostao čak i kod onih koji više nisu verovali u rimsku vlast. I ovaj nastavak rimskog principa autoriteta, ali bez verovanja u sam Rim, **mentalitet je naših današnjih univerziteta**. To je i mentalitet u protestantskim zemljama. Katolička crkva se samo bori za svoj autoritet, isključujući sve duhovno; kleveće sve što prevazilazi njihov dijalektičko-pravni način mišljenja, kleveće sve što odbija da se uklopi u načelo društvenog autoriteta. Treba samo shvatiti koliko je to duboko prodrlo u konstituciju duše onih ljudskih bića koja su živjela u zoru naše moderne civilizacije. Na ovaj način većina je izgubila moć da se sama suoči sa istinom i na kraju je **to izazvalo veliku konfuziju; užasan haos u kome sada živimo**.

Ali u isto vreme sada živimo u vremenu kada se iznova priprema sposobnost vizije, natčulnog opažanja. Želja duhovne nauke je da se pripremi za ovu sposobnost koju čovečanstvo mora ponovo da osvoji. Ne stara instinktivna vizija, već natčulna percepcija zasnovana na punoj svesti. Profesori teologije i drugi se bore protiv ove percepcije; mešaju je s drevnim gnostičkim vizionarskim darom i govore svašta što ni sami ne razumeju protiv ove moderne sposobnosti. Ali ova nova vizija nastaje kao neophodnost koja mora da zahvati čovečanstvo. I upravo u ovoj sposobnosti vizije može ponovo zablistati istinsko razumevanje Misterije Golgote.

Dakle, tok lika Hristovog čoveka je sledeći. Misterija Golgote se dešava u vreme kada još postoje ostaci drevne vidovitosti. Ljudska bića to još uvek mogu razumeti. Ovo shvatanje su utvrdili u Jevanđeljima. Hrišćanstvo se seli na Zapad i Rim ga preuzima u dijalektičkom duhu. Sve se manje razume. Ljudi govore rečima o Misterijumu Golgote; rečima koje su **puke reči** tako da su i vernici veoma srećni kada su u crkvi i sveštenik govori reči na jeziku koji ne razumeju. Jer za njih nije u pitanju razumevanje već, najviše, **život u opštoj atmosferi** koja vodi do Misterije Golgote. I gubi se prava veza čoveka sa Tajnom Golgote. Sve se više gubi. U određenom trenutku u srednjem veku počela je rasprava o značenju simbola u kome je bila preobučena neprekidna komunikacija Misterije Golgote. Ljudi počinju da **raspravljaju**, na primer, o značenju Tajne večere. Ali čim ljudi počnu da raspravljaju o nečemu, to znači da to više ne razumeju. Ono što živi u evoluciji čovečanstva živi kao iskustvo; sve dok ljudi imaju iskustvo, oni to ne osporavaju. Kada je u srednjem veku nastao sukob oko prirode Tajne večere, nestali su i poslednji ostaci razumevanja Tajne večere: igra dijalektike je već zavlada. I tako se savremeni život čovečanstva razvijao sve dok se zabrana Biblije više nije mogla održati. U teoriji, svim katolicima je i dalje zabranjeno da ga čitaju. Teoretski im je dozvoljeno da čitaju samo odlomak koji je pripremljen kao da su jevanđelja celina. Katolicima je i danas strogo zabranjeno da se bave s četiri jevanđelja, jer, naravno, kada se uđe u četiri jevanđelja u modernom duhu, gde čitaju na isti način kao što čitaju izveštaj na fizičkom planu, raspadaju se na komade. Neodgovorno je kada ljudi koji su toga potpuno svesni i koji su takođe iskusili kako su u toku 19. veka, pod filologizacijom teologije, uništena Jevanđelja, kada ti ljudi okrenu obraz, to se drugačije ne može nazvati. Reći da antropozofija na proizvoljan način objašnjava Jevanđelja, da u njima čita sve i svašta. Ovi ljudi znaju da se veza sa Tajnom Golgote gubi ako se

Jevanđelja ne razumeju u duhovnom smislu. Doživljavate ljude koji izlaze na binu i iznova i iznova brbljaju s katoličke ili protestantske tačke gledišta o tome kako antropozofija stavlja stvari u Jevanđelje, iako dobro znaju da ako Jevanđeljima nije dato duhovno razumevanje, oni moraju da unište radikalno konstitucija duše hrišćana. Kada bi ljudi obratili više pažnje na to kako se većina onih koji pričaju takve gluposti o antropozofiji zapravo samo brinu o tome da im položaj bude što udobniji, na način na koji su učili u mladosti — kada bi ljudi znali da u ovim teolozima ne živi ni najmanji osećaj za istinu, već samo strah da ne izgube svoj udoban način shvatanja stvari — onda bismo otišli mnogo dalje u odbacivanju vrste **Frolinmajera** i sličnih ljudi koji više ne poseduju ni najmanju iskru ikakvog osećaja za istinu.

Ono što se danas mora spasiti je sama Tajna Golgote. I moramo se pripremiti da ova Tajna Golgote zablista pred ljudskom Imaginacijom. Zato što ne može da sija za intelekt. Intelekt može samo da ga rastvori. Intelekt može samo da je izbriše iz sveta svojom filološkom umetnošću ili da je sačuva preko tiranskog autoriteta u jezuitskom smislu, koji se ne bori za istinu već samo za lagodan život. Za one, međutim, koji se bore za istinu, put danas vodi u Imaginaciju; odnosno na svesno sagledavanje duhovnog sveta. A važno je da se sa stanovišta ove svesne percepcije duhovnog sveta mora još jednom moći razumeti celo biće čovečanstva. Iznad svega, od suštinskog je značaja da se svo ljudsko obrazovanje i poučavanje da sa ove tačke gledišta.

Znamo da **do sedme godine, do promene zuba**, dete živi u imitaciji. Imitacija je, u stvari, ništa manje nego nastavak onoga što je, u sasvim drugom obliku, bilo prisutno u duhovnom svetu pre rođenja ili začeca. Tamo, u duhovnom svetu, jedno biće se spaja sa drugim i to se onda izražava u detetovom oponašanju ljudi oko sebe, kao odjek njegovih duhovnih iskustava. Tada se od sedme godine, od promene zuba **do puberteta**, javlja potreba deteta za autoritetom. Ono što još živi u detinjskom podražavanju, živelo je na izvestan način u celokupnoj ljudskoj prirodi tokom drevne orijentalne kulture. Oni koji su radili iz Misterija radili su sa tako moćnom silom da su ih druga ljudska bića pratila, kao što dete prati odrasle oko sebe. Zatim je došao princip autoriteta. I sada ljudsko biće raste od ovog početka i raste k tom principu koji počinje da se manifestuje posle puberteta, mada naravno na lični, individualni način, drugačiji od načina na koji se razvija u čovečanstvu u celini. Danas se čovek približava trenutku kada će u sebi morati da razvije nešto što ne može sam da razvije. Dete dolazi na svet kao imitator. U drevnom orijentalnom društvenom životu on je takođe došao na svet kao imitator. Ali ono što je živelo u detetu kao princip podražavanja ostalo je aktivno i u vreme autoriteta: vreme rasuđivanja, ostalo je aktivno u pogledu društvenih pitanja i svega što je uključivalo verski život. Princip autoriteta na drevnom Orijentu važio je samo za neposredno okruženje. Velika životna pitanja ostala su u obliku iskustva iz detinjstva.

Ova velika životna pitanja tada su stigla do vremena srednjeg veka. Prevladalo je načelo autoriteta i sada je po prvi put potvrđeno odstupanje od principa autoriteta: pojavio se **princip individualnog prosuđivanja**. Sve što se razvilo za pitanja religioznog života, umetničkog života – za ljudski život uopšte koji prevazilazi neposredne elementarne materije prirode – moglo se naći u detetu, koje je donelo sa sobom u fizički svet. od duhovnih svetova preko krvi. Kada je autoritativni princip još

uvek vladao, trebalo je samo graditi na nečemu što se, uz izvesnu potrebu, razvilo iz još uvek potpuno nesvesnog eterskog tela. Danas, kada se pojavljuje princip nezavisnog rasuđivanja, javlja se ogromna nova odgovornost za pedagogiju i didaktiku. Postavlja se činjenica da se u rastućem detetu mora pogledati šta će se pojaviti. Kada dete navrší **petnaest godina, u njemu se rađa astralno telo**. Ono što se u njemu rađa donosi u svet — ne više nesvesno, već sve više i svesnije — iskustva duhovnog sveta.

Dolazi vreme kada u svom obrazovanju i formiranju moramo da gledamo na ono što nastaje iz deteta sa četrnaest, petnaest godina. Ovo nije bilo toliko važno u svim prethodnim vremenima jer je povezano sa onim što samostalno živi u čoveku, što on rođenjem ne nosi sa sobom i što ne može da primi preko vlasti, već mora da crpi iz sebe. A da bi to moglo pravilno da izvuče iz sebe, **moramo voditi računa da dete ima pravilno vaspitanje i obrazovanje do svoje četrnaeste, petnaeste godine**, kako bi u tim godinama potom razvijalo astralno telo na pravilan način. Obrazovanje i obuka dobijaju potpuno novo značenje u našem modernom vremenu i zaista više ne bi trebalo da postoji podučavanje bez dubokog uvida u odnos ljudskog bića sa duhovnim svetom. **To je bitka koja se sprema.**

Osećaj „ja“ koji je u idealističkoj filosofiji srednje Evrope izronio na površinu ljudske svesti nametnuo se, takoreći, iz još uvek instinktivnih dubina. Međutim, kod Fihtea, Šelinga, Hegela, ovaj osećaj 'ja' se bavio samo onim što čovek doživljava između rođenja i smrti i nije imao nikakve veze sa onim što je nadčulno ljudsko biće. Juče sam rekao da je centar Evrope bio odvojen Turskom i uticajem Petra Velikog od svega orijentalnog. Ali ono što je kao otkrovenje nastavilo da lebdi pred prosečnim Evropljanima i dalje je živelo kao nasleđe. U stvari, ovo je bilo shvaćeno samo iz vidovitosti drevnog Orijenta, ali je još uvek imalo odjeka u azijskoj Rusiji, Rusiji koja još nije evropeizovana.

Otkrovenje je i danas živo u Aziji iako u potpuno dekadentnom obliku. Još uvek postoji osećaj otkrovenja. Intelektualni, čisto dijalektički element, pripada Zapadu i danas je samo razvijen za ekonomski život. Centralnoevropski element je uvek bio uhvaćen između ova dva: zapadnog intelektualizma, još uvek potpuno ograničenog na zemaljski ekonomski ljudski razum koji želi da se bavi samo spoljašnjim iskustvom, i istočnog otkrovenja. A oblaci su se skupljali sve preteći, jer je postojala samo neka vrsta ritmičke ravnoteže između otkrovenja i razuma. Ono što su veliki sholastici srednjeg veka pokušavali da razdvoje – racionalno razumevanje sveta spoljašnjeg čula i natčulnog otkrovenja – sve se više sukobljavalo sa pojavom modernog doba. A ovo međusobno preplitanje vidimo naročito u prvoj polovini 19. veka kada se rađa idealistička filosofija srednje Evrope. Zatim vidimo kako se zapadni element širio u drugoj polovini 19. veka; kako je, u izvesnoj meri, cela Evropa, uključujući Rusiju, anglicizovana, i kako je srušeno stanje, devastirano stanje Centralne Evrope spoljašnji znak dubokog unutrašnjeg procesa koji čovečanstvo danas ne želi da shvati. Sve što je saterano u ćošak između Zapada i Istoka je zbrisano, raskomadano i ne zna šta da radi. Živi u grčevima; on govori o svakojakim stvarima pomoću kojih, na ovaj ili onaj način, može da se napreduje, ali

govori, međutim, ništa više osim ništavila. Ovo je izraženo u malim detaljima. Postoji apsolutna nesposobnost da se izađe na kraj sa privredom u starim uslovima. Šta ljudi rade? Ili će iz starog istisnuti ono što je još ostalo strašnim pooštravanjem poreza ili će popuniti ono što nedostaje **štampanjem bezvrednih novčanica**; milioni novčanica sedmično. I mada je to možda samo simbol, međutim, pred dušom pojedinca stoji sledeće: dekadentna vezanost za otkrivenje na Istoku, ništavnost Centra i Zapadna racionalnost, još uvek zaglavljena u ekonomiji. A ipak govore kao da je to buduća perspektiva, kao da Centar jednostavno nije tu, o velikom nadolazećem sukobu između Japana i Sjedinjenih Država.

Ljudi, naravno, to zamišljaju čisto fizički. Ovo takođe znači nešto od ogromne dubine. I kada se dekadentni element koji postoji na Istoku i onaj koji još nije rođen na Zapadu **sudare jedan sa drugim ignorisanjem Centra**, onda je osećaj 'ja' koji je došao da se izrazi u Centru potopljen u taj kaos koji nastaje kroz drobljenje. Od istoka ka zapadu. Kontemplacija o „ja“ je izbledela sa idealističkom filozofijom srednje Evrope. Prestala je da postoji od sredine 19. veka. A ono što su ljudi pokušali da stvore kao političku strukturu iz ustanaka, to je i danas na terenu. Pojavljuju se nemoguće političke strukture poput one u Čehoslovačkoj, koja sigurno ne može dugoročno da živi i ne može da umre. Ove nemoguće strukture mogu nastati samo iz činjenice da **mir prave ljudi na Zapadu koji nemaju pojma kakvi su uslovi života u Centru**. U Cirihi slušaju nekoga ko dolazi iz Pariza i koji im sjajno govori, kako kažu, o jedinstvu slovačkog i češkog elementa. Slušaoci su začuđeni šta takav profesor otkriva o predodređenosti Čehoslovačke, jer nemaju pojma o uslovima života na Istoku i zato što ne znaju da je ono što se tamo proizvodi samo element stiskanja, drobljenje Istoka i Zapada. **Ljudi i dalje pokrivaju oči kako ne bi videli šta govore spoljašnji simptomi**. Nećete verovati kako se, čak i ovde u srednjoj Evropi, nižu scene — iako danas još daleko na istoku — gde se tu i tamo pojavljuju ostaci trupa koje su nosile rat na svojim plećima. Sada su zvanične, iako za to u sadašnjim uslovima nema opravdanja. **Teraju nevine žene da plešu gole pred njima i onda im zabijaju bajonete u stomak**. Takve scene se zapravo dešavaju po naređenju ljudi koji su se, inače, hrabro borili u ratu.

Suočeni sa svim tim stvarima, prevareni ljudi sa Zapada, koji sklapaju mir od kojih ništa ne razumeju, pokrivaju oči. Oni ne vide kako se, u onome što se zapravo dešava, proglašavaju značajne stvari. I, uglavnom, **ljudi žive svojim životom kao da se ništa na svetu ne dešava**. I tako se, moglo bi se reći, stvari su bačene u najuži kutak svesti. Ono što je nekada proizvelo takve idealističke visine, ideje poput onih u Geteu, Fihteu, Šelingu, Hegelu, zapravo više ne postoji u javnom životu. A kada pokušava to da se afirmiše, kao ovde u Geteanumu, biva oklevetan. Svuda niču izmišljene klevete; ljudi to navode kao nešto za šta tvrde da to razumeju i o tome donose sud. Nešto postaje ništa što je pre jednog veka još uvek bio blistav duhovni život. A iznad ovoga se skupljaju oblaci sa istoka i zapada.

I šta znači ovo što mora doći do izražaja na najstrašniji način u narednim decenijama? Šta je njegovo značenje? S jedne strane, izazov je ostati čvrst na zemlji koja će roditi novi život duha. S druge strane, to je znak na nebesima onoga o

čemu se među nama već neko vreme priča: **Hristov dolazak** na način kako to treba da se vidi od 20. veka pa nadalje. **Jer, pre nego što prođe polovina ovog veka, Hristos se mora videti.** Ali prvo mora **da se poništi sve što je ostalo od starog, da se nagomilaju oblaci.** Ljudsko biće mora naći svoju punu slobodu od ništavosti i iz te ništavosti se mora roditi nova percepcija. Ljudsko biće svu svoju snagu mora pronaći u ništavilu. To nije ništa drugo do želja duhovne nauke da vas pripremi za to. **Ovo je nešto što ne možete reći da želite, ali morate želeći!**

Preveo

Mr Đorđe Savić,

Pančevo, 2023.